

## OLIV TA'LIM JARAYONIDA LOTIN TILI TERMINOLOGIYASINI O'RGATISHNING SAMARALI USULLARI

**Pulatova Sharipaxon Sobirjonovna**

1-son o'zbek va xorijiy tillar kafedrasida katta o'qituvchisi

Toshkent davlat tibbiyot universiteti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17259506>

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida lotin tili terminologiyasini o'qitish masalalari tahlil qilingan. Lotin tilining tarixiy rivoji va ilm-fandagi o'rni, terminlarning shakllanishi hamda talabalarning ularni o'zlashtirish jarayonidagi muammolari yoritilgan. An'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar solishtirilib, interaktiv metodlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, fanlararo integratsiya va klinik misollar asosida o'qitishning afzalliklari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, lotin tili ta'limida innovatsion yondashuvlarning ahamiyati, ularning talabalarda mustaqil fikrlash, amaliy ko'nikmalar va kasbiy terminologik savodxonlikni shakllantirishdagi roli ilmiy asosda tahlil etilgan. Maqola oliy ta'lim sohasida faoliyat yuritayotgan olimlar, metodistlar va o'qituvchilar uchun nazariy hamda amaliy ahamiyat kasb etadi.

**Kalit so'zlar:** lotin tili, terminologiya, oliy ta'lim, an'anaviy metodlar, zamonaviy yondashuv, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar.

### Kirish

Lotin tili qadimiy Rim davrida shakllangan bo'lib, tarixiy jarayonlar davomida nafaqat adabiyot va madaniyat tili, balki ilm-fan va tibbiyotning asosiy tiliga aylangan. U asrlar davomida Yevropa ilmiy merosining asosiy manbasi bo'lib keldi. Bugungi kunda ham ko'plab ilmiy terminlarning ildizi lotin tilidan kelib chiqqan bo'lib, ayniqsa tibbiyot, farmatsiya, biologiya va huquqshunoslik sohalarida u asosiy til sifatida qo'llaniladi.

Oliy ta'lim muassasalarida lotin tili kurslarining asosiy vazifasi – talabalarga ilmiy terminologiyani to'g'ri o'zlashtirish, kelgusida kasbiy faoliyatida undan erkin foydalanishga tayyorlashdir. Chunki terminlarning etimologiyasini bilish, ularning grammatik shakllanishini anglash nafaqat nazariy bilim beradi, balki kasbiy muloqotda aniqlik va ilmiy izchillikni ta'minlaydi.

Lotin tilini o'qitish metodikasini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo'llash bugungi oliy ta'lim oldidagi dolzarb masalalardan biridir.

### *Lotin tili terminologiyasini o'qitishdagi muammolar:*

Talabalar lotin tilini o'rganishda quyidagi qiyinchiliklarga duch keladilar:

- **Grammatika murakkabligi** – rod, son va kelishik kategoriyalarining ko'pligi;
- **Terminlar hajmi** – ko'plab tibbiy atamalar bir-biriga o'xshash bo'lib, chalkashlik tug'diradi;
- **Yodlashga tayanish** – ko'plab talabalar terminlarni ma'nosini tushunmasdan yod olishga majbur bo'ladilar;
- **Amaliyotdan uzilish** – o'rganilgan terminlar ba'zan klinik yoki farmatsevtik faoliyatda yetarlicha qo'llanilmaydi.

Masalan, anatomiya terminlari “*musculus biceps brachii*” yoki farmatsevtik atamalar “*solutio natrii chloridi*”ni talaba yodlab olsa-da, ularni amaliy vaziyatda ishlatishga qiynalishi mumkin.

*An'anaviy pedagogik yondashuvlar*

Lotin tili uzoq vaqt davomida an'anaviy metodlar asosida o'qitilgan. Ularning asosiy xususiyatlari: grammatik qoidalarni yodlash; matnlarni tarjima qilish terminlarni yodlash asosida o'rganishdir.

***Ijobiy jihatlari:***

- Tilning grammatik asoslari chuqur o'zlashtiriladi;
- Intizom va aniq ilmiy tafakkur shakllanadi;
- Terminlarning shakllanish mexanizmi aniq tushuntiriladi.

***Kamchiliklari:***

- Talabalarda faqat reproduktiv bilim shakllanadi;
- Mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv sust rivojlanadi;
- O'quv jarayoni ko'proq passiv bo'ladi.

***Lotin tili terminologiyasini o'qitishda quyidagi zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish mumkin.***

**Kommunikativ yondashuv:**

Bu usulda talabalar terminlarni real klinik vaziyatlarda qo'llash orqali o'rganadilar.

Masalan, "retsept yozish" mashg'ulotida farmatsevtik terminlarni lotincha shaklda ishlatish talab qilinadi.

**Interaktiv usullar:**

"Aqliy hujum", "klaster", "case-study", "rol o'ynash" kabi metodlar talabaning faol ishtirokini ta'minlaydi. Masalan, guruhdagi talabalar klinik vaziyatni lotin tilidagi terminlar yordamida tahlil qilishlari mumkin.

**Integrativ o'qitish:**

Lotin tili darslari anatomiya, farmakologiya, biologiya bilan bog'liq holda olib boriladi.

Talaba boshqa fanlarda o'rganayotgan terminlarni lotin tilida tahlil qiladi.

**Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari:**

Elektron lug'atlar, onlayn testlar, multimedia vositalari va mobil ilovalar yordamida o'qitish talabaning mustaqil o'rganish motivatsiyasini kuchaytiradi. Masalan, Quizlet, Kahoot kabi platformalarda terminologik mashqlar bajarish samarali hisoblanadi.

**Kognitiv yondashuv:**

Bu usul terminlarning kelib chiqishini, etimologiyasini, morfologik tuzilishini chuqur tahlil qilishga asoslanadi. Talaba atama ma'nosini tahlil qilgan holda uni yodlashga ehtiyoj sezmaydi, balki tushunib o'zlashtiradi.

**Innovatsion metodlar va texnologiyalar:**

Lotin tilini o'qitishda quyidagi innovatsion yondashuvlar samarali hisoblanadi:

- **Elektron platformalar** (Moodle, Google Classroom) orqali test va topshiriqlar berish;
- **Multimedia vositalari** yordamida anatomiya modellari va terminlarni uyg'unlashtirish;
- **Sun'iy intellektdan foydalanish** – matn tarjimasi, termin tahlili, interaktiv mashqlar;
- **Onlayn resurslar** – PubMed, ScienceDirect kabi bazalarda ilmiy maqolalardan terminlarni amaliy o'rganish.

**Amaliy mashg'ulotlar va klinik misollar orqali o'qitish:**

Lotin tili nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko'nikmalarni ham talab qiladi. Shuning uchun amaliy mashg'ulotlarda:

- Anatomiya modellarida mushak, suyak va a'zolari lotincha nomlash;
- Retsept yozish va dori vositalarini tavsiflashda farmatsevtik terminlarni qo'llash;
- Klinik holatlarni lotincha terminlar asosida tahlil qilish samarali natija beradi.

Bu usul talabalarning terminlarni nafaqat yodlashini, balki ularni kasbiy faoliyatda to'g'ri qo'llashini ta'minlaydi.

### **Xulosa**

Oliy ta'lim muassasalarida lotin tili terminologiyasini samarali o'qitish talabalarning ilmiy dunyoqarashi va kasbiy tayyorgarligini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

An'anaviy metodlar grammatik asoslarni puxta o'zlashtirish imkonini bersa, zamonaviy pedagogik yondashuvlar talabani faol, mustaqil va ijodiy o'quv jarayoniga jalb qiladi.

Innovatsion texnologiyalar, klinik misollar va fanlararo integratsiya lotin tilini yanada samarali o'zlashtirish imkonini beradi. Kelgusida xalqaro tajribalarni o'rganish, elektron platformalarni keng joriy etish va interaktiv usullarni takomillashtirish orqali oliy ta'limda lotin tili o'qitish sifati sezilarli darajada oshadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Reformatskiy A.A. *Vvedeniye v yazikoznaniye*. – Moskva, 1967.
2. Paul G. *Prinzipien der Sprachgeschichte*. – Leipzig, 1920.
3. Jo'rayev M. *Lotin tili va tibbiy terminologiya*. – Toshkent, 2015.
4. Juraev, A., Esanov, U., Kakhorova, M., Eshbaeva, N., & Nurmatova, F. (2021). Formation of professional competence of future tourism specialists in English.
5. Juraev, A., Eshbaeva, N., Esanov, F. N. U., & Kakhorova, M. (2022). Ausbildung der beruflichen kompetenz von zukünftigen tourismusspezialisten in Englisch.
6. Muxabbat, K. (2023). TERMINOLOGIK TADQIQOTLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI. *Научный Фокус*, 1(7), 79-84.
7. Kaxarova, M. A. (2023). TERMINOLOGIYA SOHASIDA OLIB BORILAYOTGAN ILMIY TADQIQOTLARNING AHAMIYATI VA VAZIFALARI. *Научный Фокус*, 1(7), 74-78.
8. Muxabbat, Q. (2023). ZAMONAVIY XORIJIY TILLARDA SINTETIK SO 'Z YASALISH HODISASI FRANSUZ TILIDAGI QO 'SHIMCHA VA SO 'ZLAR MISOLIDA.
9. Muxabbat, Q. (2023). OLIY TA'LIM TIZIMINING DARS MASHG 'ULOTLARIDA TA'LIM METODLARIDAN FOYDALANISH. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(14), 398-401.
10. Kakhorova, M. A. (2023). NUTRITION OF SURGICAL PATIENTS. *Modern Scientific Research International Scientific Journal*, 1(8), 172-180.
11. Kakhorova, M. A. (2024). COMPREHENSIBLE INPUT AS THE MOST IMPORTANT FACTOR ON LEARNING OTHER LANGUAGE. *World of Scientific news in Science*, 2(5), 272-280.
12. Kakhorova, M. A. (2024). INTRODUCTION OF THE TPR APPROACH IN THE CONTEXT OF INTENSIFYING LEARNING ACTIVITIES IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS. *World of Scientific news in Science*, 2(3), 270-280.
13. Askaralievna, K. M. (2024). Effectiveness of Strategy-Based Instruction on Language Learning. *International Journal of Formal Education*, 3(3), 252-254.
14. Kakhorova, M. A. (2024). COMPREHENSIBLE INPUT APPROACH AS AN EFFECTIVE LANGUAGE TEACHING METHOD. *World of Scientific news in Science*, 2(3), 281-289.



15. Kakhorova, M. A. (2024). LEARNING MEDICAL TERMINOLOGIES IS NOT AS DIFFICULT AS IT SOUNDS.
16. Kakhorova, M. A. (2024). THE USE OF QUALITATIVE AND MIXED METHODS INVESTIGATING LEARNERS IN THEIR CLASSROOMS. *Academic research in educational sciences*, (1), 579-587.
17. Kaxorova, M. A. (2024). The phenomena of word formation in Latin as an example of cardiological terms. *Academic research in educational sciences*, (1), 483-488.
18. Askaraliyevna, K. M. (2024). Essential Guidelines for Proficient Foreign Language Learning. *Miasto Przyszłości*, 52, 532-534.
19. Ширинкулова, Ш. М., Кахарова, М. А., & Сайдуллаева, М. А. (2021). Инглиз ва ўзбек тилларида луғатшуносликнинг шаклланиши.
20. Juraev, A., Esanov, U., Kakhorova, M., Eshbaeva, N., & Nurmatova, F. (2021). Formation of professional competence of future tourism specialists in English.
21. Juraev, A., Eshbaeva, N., Esanov, F. N. U., & Kakhorova, M. (2022). Ausbildung der beruflichen kompetenz von zukünftigen tourismusspezialisten in Englisch.
22. Muxabbat, K. (2023). TERMINOLOGIK TADQIQOTLARNING ASOSIY YO'NALISHLARI. *Научный Фокус*, 1(7), 79-84.
23. Kaxarova, M. A. (2023). TERMINOLOGIYA SOHASIDA OLIB BORILAYOTGAN ILMIY TADQIQOTLARNING AHAMIYATI VA VAZIFALARI. *Научный Фокус*, 1(7), 74-78.
24. Muxabbat, Q. (2023). ZAMONAVIY XORIJIY TILLARDA SINTETIK SO 'Z YASALISH HODISASI FRANSUZ TILIDAGI QO 'SHIMCHA VA SO 'ZLAR MISOLIDA.
25. Muxabbat, Q. (2023). OLIY TA'LIM TIZIMINING DARS MASHG 'ULOTLARIDA TA'LIM METODLARIDAN FOYDALANISH. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 2(14), 398-401.
26. Kakhorova, M. A. (2023). NUTRITION OF SURGICAL PATIENTS. *Modern Scientific Research International Scientific Journal*, 1(8), 172-180.
27. Kakhorova, M. A. (2024). COMPREHENSIBLE INPUT AS THE MOST IMPORTANT FACTOR ON LEARNING OTHER LANGUAGE. *World of Scientific news in Science*, 2(5), 272-280.
28. Kakhorova, M. A. (2024). INTRODUCTION OF THE TPR APPROACH IN THE CONTEXT OF INTENSIFYING LEARNING ACTIVITIES IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS. *World of Scientific news in Science*, 2(3), 270-280.
29. Askaraliyevna, K. M. (2024). Effectiveness of Strategy-Based Instruction on Language Learning. *International Journal of Formal Education*, 3(3), 252-254.
30. Kakhorova, M. A. (2024). COMPREHENSIBLE INPUT APPROACH AS AN EFFECTIVE LANGUAGE TEACHING METHOD. *World of Scientific news in Science*, 2(3), 281-289.
31. Kakhorova, M. A. (2024). LEARNING MEDICAL TERMINOLOGIES IS NOT AS DIFFICULT AS IT SOUNDS.
32. Kaxorova, M. A. (2025). LOTIN TILIDA KLINIK TERMINOLOGIYANI O'QITISH BILAN BOG'LIQ QIYINCHILIKLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH USULLARI. *Медицинский журнал молодых ученых*, (14 (06)), 343-346.

33. Kaxorova, M. (2025). KLINIK TERMINLARNING YASALISHIDA LOTIN TILINING AHAMIYATI. *Modern Science and Research*, 4(6), 708-713.
34. Askaraliyevna, K. M. (2025). THE APPLICATION OF COGNITIVE AND METACOGNITIVE LISTENING TECHNIQUES TO IMPROVE STUDENTS' COMPREHENSION. *Educator Insights: Journal of Teaching Theory and Practice*, 1(3), 34-41.
35. Askaraliyevna, K. M. (2025). THE INTEGRATION AND THE BENEFITS OF TECHNOLOGIES IN LANGUAGE LEARNING. *Web of Teachers: Inderscience Research*, 3(1), 354-358.
36. G'ulomov A., Shukurov R. *Lingvistika asoslari*. – Toshkent, 2012.
37. Xudoyberdiyeva D. *Lotin tili o'qitish metodikasi*. – Toshkent, 2021.